

SYKURSÝKI OG SKURÐAÐGERÐIR

INNSKRIFT SVÆFINGAR-
AÐGERÐARUNDIRBÚNINGUR 5

SVEINN GEIR EINARSSON & KÁRI HREINSSON

INNSKRIFTARMÍÐSTÖÐ LSH 2023

[Company address]

EFNI:

Sykursýki: Undirbúningur sjúklinga fyrir aðgerð og skipulag meðferðar:	2
SYKURSÝKI	2
SVÆFING / DEYFING	2
AÐGERÐARUNDIRBÚNINGUR.....	2
Blóðsykur-mælingar	3
Meðhöndlun.....	3
SYKURSÝKI MEÐHÖNDLUÐ MEÐ MATARÆÐI.....	3
SYKURSÝKI MEÐHÖNDLUÐ MEÐ TÖFLUM OG STUNGULYFJUM ÖÐRUM EN INSÚLÍNI.....	4
Fyrir aðgerð:	4
Í aðgerð (perioperatively):.....	4
Eftir aðgerð:.....	4
Sykursýkilyf (DM II) og aðgerðir:	4
INSULINMEÐFERÐ- DM I (EKKI Á DÆLU)	5
Fyrir aðgerð:	5
Í aðgerð (perioperatively):.....	5
Eftir aðgerð:.....	5
INSÚLÍNDÆLUR -DM 1 (stuttverkandi insúlín)	5
INSÚLÍNDÆLUR, DM 1 (stuttverkandi insúlín) – STÆRRI AÐGERÐIR ÞAR SEM EKKI ER HÆGT AÐ NOTAST VIÐ INSÚLÍNDÆLU SJÚKLINGS.....	6
INSÚLÍN Á MARKAÐI (2023)	6
ÍTAREFNI	7

Sykursýki: Undirbúningur sjúklinga fyrir aðgerð og skipulag meðferðar:

Illa meðhöndluð sykursýki eykur hættu á fylgikvillum tengdum aðgerðum (verri sárgróandi, aukin sýkingarhætta og sykurfall).

Fyrir aðgerð er því mikilvægt að sykurbúskapur og efnaskipti séu í sem bestu jafnvægi.

SYKURSÝKI	
Tegund I (DM type I): Briskirtils Insúlín skortur, þessir sjúklingar eru háðir insúlíngjöf	Meðferð: Verður að meðhöndla með insulíni. Áhætta við aðgerð: -Eru í mestri hættu á sykurfalli sem getur haft varanleg skaðleg áhrif jafnvel þótt ekki vari nema stuttan tíma. -Miklu meiri hættu á ketóacidósu.
Tegund II (DM type II): Frumur líkamans bregðast ekki við áhrifum insúlíns (insulin resistance)	Meðferð: Oftast með blöndu af mataræði, PO sykursýkilyfjum eða sykursýkilyfjum gefnum í sprautuformi (t.d. semaglutide (Ozempic®) eða liraglutide (Saxenda®). Semaglutide sprautar fólk sig með vikulega en Liraglutide daglega. Sumir sjúklingar þurfa líka insúlín. Áhætta við aðgerð: -Hætta á sykurfalli ef þeir eru á insúlín meðferð eða nota sulfónýlúrealyf. (Gliclazide (Diamicron Uno®)/Glimepiride (Amaryl®, Glimeril Krka®)) eða meglitinide (Repaglinide (Novonorm®/Repaglinide Krka®))
SVÆFING / DEYFING	
Svæfing:	Verða að fá grunninsúlín allan tímann. Þörf á stöðugri blóðsykurstjórnun vegna aukinnar hættu á ketóacidósu.
Staðbundin deyfing:	Epidural-/spinal deyfing hefur lágmarksáhrif á blóðsykurbúskap og insúlín viðnám.
AÐGERÐARUNDIRBÚNINGUR	
Grunnrannsóknir: (baseline gildi)	
EKG	Vegna aukinnar áhættu á hjarta-og æðasjúkdómum.
S-Kreatínin	Vegna aukinnar hættu á nýrnaskaða sem er afleiðing af mögulegum æðasjúkdómi (kölkun) í tengslum við sykursýkina.
Blóðsykur:	Blóðsykurgildi < 5 eða > 12 mmol/L fyrir aðgerð þarfnast skoðunar læknis. Ef blóðsykur < 3 mmol/L þarf að gefa Glucosu 300 mg/ml 30 ml iv. Stefnt skal að blóðsykurgildi 6-12 mmol/L allan perioperatífa fasann.
HbA1c:	-Ef ekki tekið síðustu þrjá mánuði HbA1c segir til um sykurstjórnun yfir lengri tíma og skal mæling ekki vera eldri en 3ja mánaða hjá sykursýkisjúklingum fyrir aðgerð. -Efri vikmörk fyrir HbA1c eru 52 mmól/mól

	<p>Sé gildið undir því er sykursýkin ekki talin auka áhættuþáttur fyrir fylgikvilla.</p> <p>-Hækkað gildi eykur líkur á fylgikvillum eftir aðgerð, einkum sýkingum, en einnig kransæðastíflu og dauða.</p> <p>-Hækkað HbA1c án sykursýkigreiningar hefur sýnt sig að vera áhættuþáttur fyrir alvarlegum fylgikvillum.</p> <p>-HbA1c gildi > 70 mmól/mól hefur sýnt sig auka hættu á dauða eftir skurðaðgerðir</p> <p>-Gildi > 60 mmól/mól auka líkur á djúpum sternum sýkingum hjá sjúklingum sem gengust undir hjarta aðgerðir.</p> <p>-Sé HbA1c $\geq$ 69 mmól/mól er lagt til að valaðgerð sem ekki er aðkallandi t.d. vegna krabbameins, verði seinkað meðan blóðsykurstjórn er bætt.</p>
Blóðsykur- mælingar	<p>Blóðsykur er hægt að mæla í blóði frá háráðum, bláæðum, slagæðum eða stöðugt með mæli staðsettum undir húð (subcutant).</p> <p>Að mæla blóðsykur frá háráðum er yfirleitt auðvelt en getur verið erfiðara ef sjúklingar mjög veikir, á háum skömmtun æðaherpandi lyfja, kaldir eða lágþrýstir.</p> <p>Samfelld sykurmæling „continuous glucose monitoring“ (CGM) mælir vefjasykur (interstitial) með nema sem situr undirhúð (subcutant). Hafa ber í huga að við CGM er viss töf (time delay) milli blóðvökvasykurmælingar og vefjasykurmælingar sem er mest áberandi við hraðar blóðsykursbreytingar. CGM-kerfi þarf líka að kalibrera við blóðsykur svo þessi tækni gefi réttar niðurstöður. Af ofangreindum ástæðum skal ekki nota CGM tækni hjá sofandi sjúklingum, sjúklingum með erfiða sjúkdóma/líffærabilun eða til að stýra insúlíngjöf í æð við sjúkrahúsmeðferð. Hins vegar er ekki nauðsynlegt að fjarlægja CGM nema við stutt inngrip þótt hann sé ekki notaður til að fylgjast með blóðsykri.</p>
Meðhöndlun	<p>Sjúklingar eru meðhöndlaðir skv. þeirri meðferð sem þeir eru á og viðbótarmeðferð eftir því sem umfang aðgerðar krefst, t.d. viðbótar insúlín.</p>
SYKURSÝKI MEÐHÖNDLUÐ MEÐ MATARÆÐI	
Fyrir aðgerð:	<ul style="list-style-type: none"> ○ Fastandi blóðsykur mældur á deild/móttöku ○ Glúkósa 50 mg/ml 500 ml gefin á 10 klst (50 ml/klst)
Í aðgerð (perioperatively):	<ul style="list-style-type: none"> ○ Blóðsykurmæling eftir þörfum
Eftir aðgerð:	<ul style="list-style-type: none"> ○ Blóðsykurmæling á vöknun á fyrsta klukkutímanum. ○ Eftir það skv. fyrirmælum læknis / deildar.

SYKURSÝKI MEÐHÖNDLUÐ MEÐ TÖFLUM OG STUNGULYFJUM ÖÐRUM EN INSÚLÍNI

Fyrir aðgerð:	<ul style="list-style-type: none"> ○ SGLT2-hemlar eru teknir út 48 klst fyrir aðgerð. ○ Metformin á að taka eins og venjulega ef lyfið er tekið einu sinni eða tvisvar sinnum á dag, sleppa miðskammti ef tekið þrisvar sinnum á dag. Sleppa aðgerðardag. Sleppa því að taka lyfið næstu 48 klst. ef gefa á skuggaefni í aðgerð eða ef eGFR <60 ml/min/m². ○ Önnur per os sykursýkislyf (töflur) ásamt GLP-1hliðstæðum (stungulyf) út að morgni aðgerðardags. ○ Fastandi blóðsykur mælist á deild/móttöku. ○ Glúkósa 50 mg/ml 1000 ml gefist á 10 klst. (50 ml/klst).
Í aðgerð (perioperatively):	<ul style="list-style-type: none"> ○ Blóðsykur mældur eftir þörfum ○ Peroperatíft vökvatp bætt með sykurlausum vökvum
Eftir aðgerð:	<ul style="list-style-type: none"> ○ Blóðsykurmæling gerð á vöknun á fyrsta klukkutímanum. Eftir það skv. fyrirmælum læknis/deildar

Sykursýkilyf (DM II) og aðgerðir:

Biguanides (bigvaníð)	Metformin (Glucophage) Metformin (Actavis, Bluefish, EQL, Sandoz)	Minnkar framleiðslu glúkósa (endogenous glucose production) í lifur og minnkar niðurbrot glykógens. Metformín veldur líka hægingu á frásogi einskrunga (inhibits intestinal disaccharidase). Aðaláhrif metformíns eru ekki að lækka blóðsykur heldur að hindra blóðsykurhækkun.	Taka eins og venjulega ef lyf er tekið einu sinni eða tvisvar sinnum á dag. Sleppa miðskammti ef tekið þrisvar sinnum á dag. Sleppa aðgerðardag ef gefa á skuggaefni eða ef eGFR <60 ml/min/1.73m ² og þá næstu 48 klst.
Sulfonylureas (súlfónýlúrealyf)	Gliclazide (Diamicon Uno)/Gliclazid Krka® Glimepiride(Glymeril Krka)	Hvetur insúlínframleiðslu í briskirtlinum	Ekki taka að morgni aðgerðardags (þessi lyf valda blóðsykurhækkun)
Meglínitides	Repaglinide (Novonorm ®/Repaglinide Krka®)	Hvetur insúlínframleiðslu í briskirtlinum	Ekki taka að morgni aðgerðardags (þetta lyf veldur blóðsykurhækkun)
Thiazolidinediones (TZD)	Pioglitazone (Pioglitazone Actavis)	Eykur næmi fyrir náttúrulega seyttu insúlíni. (Notkun þessara lyfa er þværandi v/CV áhættu)	Ekki taka að morgni aðgerðardags (Lítill hættu á blóðsykurhækkun í föstu)
Sodium glucose co-transporter 2 inhibitors (SGLT2i)	Dapagliflozin (Forxiga) Empagliflozin (Jardiance)	Auka útskilnað glúkósu í þvagi (hindra endurupptöku í tubulí nýrna)	Hætta 24 klst. fyrir aðgerð, lyf er því ekki tekið daginn fyrir aðgerð. (Geta valdið euglycemic DKA)
Dipeptidyl-peptidase-4 inhibitors (DPP-4i)	Sitagliptin (Januvia), Sitagliptin Krka, STADA, Sandoz, Teva, Zentiva) Vildagliptin (Galvus) Linagliptin (Trajenta)	Eykur áhrif incretinhormónna (intestinal hormones) sem taka þátt í blóðsykurstjórn með því að hindra áhrif DPP-IV sem brýtur niður náttúruleg (endogenous) GLP-1.	Taka að morgni aðgerðardags. (Virðist ekki skipta máli hvort lyf er tekið preop eða ekki m.t.t. fylgikvilla periop)
Bigvaníð og DPP-4i blöndur	Metformín + Sitagliptín (Janumet ®, Sitagliptin/metformin Krka, Medical Valley, Sandoz, Zentiva) Metformín + Vildagliptín (Eucreas ®, Vildagliptin/Metformin Krka) Metformín + Linagliptín (Jentadueto)		Taka að morgni aðgerðardags
Bigvaníð og SGLT2i blöndur	Metformín + Empagliflozín (Synjardy)		Hætta töku 24 klst. fyrir aðgerð
DPP-4i og SGLT2i blöndur	Sitagliptín + Ertugliflozín (Steglujan)		Hætta töku 24 klst. fyrir aðgerð
Glucagon-like peptide 1 hliðstæður (GLP-1 analogues)	Liraglutide (Saxenda ®/Victoza®) - stungulyf Semaglutide (Ozempic) - stungulyf Semaglutide (Rybelsus) – töflur	Lyf sem líkja eftir áhrifum GLP-1 og fleiri incretina (intestinal hormónna). Þessi lyf auka insúlínseytrun frá betafrumum, hindra glúcagonseytrun frá alfafrumum, seinka magatæmingu, valda seddu og minnka matarlyst. Þau eru resistant fyrir áhrifum DPP-4i lyfjanna og virka því lengur en náttúruleg GLP-1.	Nota líkt og venjulega. Stungulyfin eru gefin einu sinni í viku. Þessi lyf geta valdið ógleði og uppköstum (hægja á magatæmingu).
Glucagon-like peptide 1 og langvirkt insúlín í blöndu	Lixisenatide + insúlín (Suliqua)		

KH 2023

INSULINMEÐFERÐ- DM I (EKKI Á DÆLU)

Fyrir aðgerð:	<ul style="list-style-type: none"> ○ SGLT2-hemlar eru teknir út 48 klst fyrir aðgerð ○ Metformin á að taka eins og venjulega ef lyfið er tekið einu sinni eða tvisvar sinnum á dag, sleppa miðskammti ef tekið þrisvar sinnum á dag. Sleppa því að taka lyfið næstu 48 klst. ef gefa á skuggaefni í aðgerð eða ef eGFR <60 ml/min/m². ○ Önnur per os sykursýkislyf (töflur) ásamt GLP-1hliðstæðum (stungulyf) út að morgni aðgerðardags ○ Fastandi blóðsykur mælist á deild/móttöku ○ Aðgerðadags morgun: Gefa Plasmalyte 1000 ml. Gefist á 10 klst. <p>INSÚLÍN:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Ef sjúklingur er á langverkandi insúlíni á kvöldin þá gefur hann sér venjulegan skammt. ○ Ef sjúklingur er á langverkandi insúlíni á morgnana þá gefur hann sér venjulegan skammt eða fær venjulegan skammt við komu á sjúkrahúsið ef hann kemur þangað að morgni aðgerðardags sbr. hér fyrir neðan (vegna föstu). ○ Ef sjúklingur er á stuttverkandi insúlíni á morgnana, þá sleppir hann skammti að morgni aðgerðardags. ○ Ef sjúklingur er á meðallangvirku eða langvirku insúlíni í blöndum með insúlíni í sama penna (t.d. Humalog Mix eða Novo Mix), á morgnana, þá gefur hann sér hálfan skammt, en að hámarki 15 ein. Skammtar > 15 ein auka hættu á lágum blóðsykri (hýpóglýcemíu). ○ Dagdeildarsjúklingar og aðrir sem koma að heiman að morgni aðgerðar eiga ekki að gefa sér morgunskammtinn heima (vegna föstu). Þeir eiga að taka insúlínið sitt með sér á sjúkrahúsið og fá insúlín og glúkósadreypi skv. leiðbeiningunum hér að ofan.
Í aðgerð (perioperatively):	<ul style="list-style-type: none"> ○ Halda áfram með Plasmalite ○ Blóðsykur mældur eftir þörfum. Vökvatap í aðgerð er bætt upp með sykurlausum vökvum skv. venju t.d. RA.
Eftir aðgerð:	<ul style="list-style-type: none"> ○ Blóðsykur er mældur á fyrsta klukkutímanum eftir aðgerð og síðan á 3ja klst. fresti ○ Ef sjúklingur fær að borða strax eftir aðgerð, þá má gefa stuttverkandi eða insulinblöndu skv. venju. ○ Grunninsúlín gefið í venjulegum skammti óháð því hvort sjúklingur borðar eða ekki.

INSÚLÍNDÆLUR -DM 1 (stuttverkandi insúlín)

- Gildir fyrir sjúklinga sem gangast undir stuttar aðgerðir/inngríp (≤ 2 klst) og eiga að geta borðað og séð um sína dælu sjálfir strax eftir aðgerð/inngríp.

Fyrir aðgerð:	<ul style="list-style-type: none"> ○ Fastandi blóðsykur mældur á deild/móttöku að morgni aðgerðardags. ○ Grunnadreyfi insúlíndælnnar lækkað um helming. Sjúklingur beðinn að breyta dreypishraða dælnnar meðan fylgst er með honum. Ef óvissa þá stöðva dæluna og hafa samband við ábyrgan lækni á deildinni varðandi það að gefa insúlín á annan hátt. ○ Plasmalyte 1000 ml gefist á 10 klst.
---------------	---

Í aðgerð (perioperatively):	<ul style="list-style-type: none"> ○ Halda áfram með Plasmalyte 1000 ml ○ Mæla skal blóðsykur reglulega á hefðbundinn hátt, ekki taka mið af „continuous subcutaneous glucose monitoring“ (CGM) ○ Vökvatap í aðgerð er bætt upp með sykurlausum vökvum
Eftir aðgerð:	<ul style="list-style-type: none"> ○ Blóðsykurmæling á vöknun á fyrsta klukkutímanum og eftir það á 3ja klst fresti. ○ Þegar sjúklingur er hæfur til að sjá sjálfur um sína insúlíndælu má hann nota hana eins og venjulega. Ef vafi skal ekki senda sjúkling á deild með tengda dælu. Passa þarf að gefa viðkomandi lækni/-hjúkrunarfræðingi allar upplýsingar og hugmynd að meðferð, t.d. að gefa ½ sólarhrings grunninsúlín skammtinn sem langverkandi insúlín að kvöldi, ef dælan er ekki tengd/ekki í gangi.

INSÚLÍNDÆLUR, DM 1 (stuttverkandi insúlín) – STÆRRI AÐGERÐIR ÞAR SEM EKKI ER HÆGT AÐ NOTAST VIÐ INSÚLÍNDÆLU SJÚKLINGS

- Varðar sjúklinga sem gangast undir stórar aðgerðir/inngríp og ekki er gert ráð fyrir að geti nærst eða sinnt sinni insúlíndælu aðgerðadaginn.

Fyrir aðgerð:	<ul style="list-style-type: none"> ○ Fastandi blóðsykur mældur á deild/móttöku ○ Insulíndælan frátengd að morgni og í staðinn gefinn ½ sólarhringskammtur af grunninsúlíni sem langverkandi insúlín ○ Dæmi: ef sjúklingur fær 22 ein/sólarhring, þá gefa ½ skammt sem langverkandi insulin, t.d. insulin glarginum (Lantus®, Toujeo®, Suliqua®) 11 ein ○ Um leið er sett upp Plasmalyte 1000 ml og gefið á 10 klst.
Í aðgerð (perioperatively):	<ul style="list-style-type: none"> ○ Halda áfram með Plasmalyte 1000 ml ○ Mæla skal blóðsykur reglulega á hefðbundinn hátt, ekki taka mið af „continuous subcutaneous glucose monitoring“ (CGM) ○ Vökvatap í aðgerð er bætt upp með sykurlausum vökvum
Eftir aðgerð:	<ul style="list-style-type: none"> ○ Blóðsykurmælingar á vöknun fyrsta klukkutímann og eftir það á 3 klst. frest ○ Þegar sjúklingur er í standi til að sjá um sína dælu sjálfur má nota hana eins og venjulega. ○ Sé það ekki mögulegt má gefa helming af sólarhringsgrunnskammti insúlíns sem langverkandi insúlín að kvöldi.

INSÚLÍN Á MARKAÐI (2023)

Lyfjaflokkur	Lyfjaheiti (sérheiti)
Skjótvirk insúlín	
Insulinum (human)	Actrapid®
insulinum lispro	Humalog® Humalog KwikPen®
Insulinum aspartum	Fiasp® NovoRapid®
Insulinum glulisinum	Apidra®
Meðallangvirk insúlín	
Insulinum (manna)	Humulin NPH KwikPen® Insulatard®
Meðallangvirk og langvirk insúlín í blöndum með skjótvirkum	
Insulinum lispro	Humalog Mix25 KwikPen®

Insulinum aspartum	NovoMix 30 FlexPen® NovoMix 30 Penfill®
Langvirk Insúlín	
Insulinum glarginum	Lantus® Toujeo® 300 ein/ml lyfjapenni**
Insulinum detemirum	Levemir®
Insulinum degludec	Tresiba® 200 ein/ml lyfjapenni**
Insulin glargine og lixisenatide (GLP-1)	Suliqua® lyfjapenni 100 ein/ml + 33 mcg/ml Suliqua® lyfjapenni 100 ein/ml + 50 mcg/ml
* Styrkleiki allra lyfja er 100 ein/ml nema annað sé tekið fram ** Athugið hærri styrkleika insúlíns en í öðrum lyfjum	
KH 2023	

ÍTAREFNI	
CPOC- Diabetes guideline 2022	https://cpoc.org.uk/guidelines-resources-guidelines-resources/guideline-diabetes